

דמוקרטיה | הרב אליעזר קשת'אל

¹ הרבה מילים, מושגים ומחשבות, התקבלו בעולם מיוון. העולם היווני הוא עולם מלא דעת ושכל והוא חידש הרבה חידושים בתחומים שונים של מדע ורוח. אנחנו מכירים הרבה מונחים יוונים במתמטיקה, בפילוסופיה, במדעי הטבע, במוזיקה ועוד. הרבה מילים יווניות שמקיפות את חיינו, את חלקן אנחנו מקבלים כפי שהן, חלקן אנחנו נזקקים קצת לשנות. אחת המושגים היווניים שמאוד מאוד נוכחים בחיינו זאת המילה דמוקרטיה. זו מילה יוונית – 'דמו' זה עם, העם מחליט, העם הוא המלך והוא השולט. זאת שיטה יוונית שעל פיה ניסו לנהל את חיי העיר אתונה, את ההחלטות הפנימיות בכל מיני נושאים של סדר וחוק והתנהלות חברתית תקינה. וברבות השנים המושג הזה קצת נשכח, האנושות לא החזיקה כל כך מהמושג דמוקרטיה, העם לא היה זה שמנהיג ולא זה שמולך ומחליט. בשביל לסבר את האוזן, בתחילת המאה העשרים עדיין באנגליה הייתה זכות הצבעה רק לאצילים, רוב רובו של העם היה חסר זכות הצבעה. עד לפני שמונים שנה באנגליה לא הייתה לנשים זכות הצבעה.

רוב שנות ההיסטוריה התנהלות החיים לא הייתה על פי רצון העם, לא העם הכתיב את ההחלטות הצבאיות, הכלכליות והחברתיות. העניינים שהיו קשורים להנהגת המדינה לא היו בידי העם, אלא בידי שכבה צרה של אנשים בעלי זכויות יתר, בעלי מעמד או חכמה. מהפכה גדולה התחוללה במאה העשרים, במאה השנים האחרונות, מהפכה שהחלה עוד קודם לכן, היא עדיין לא כבשה את כל העולם, יש מקומות בהם אין דמוקרטיה. האנושות לקחה מילה יוונית, מושג יווני, ששורשו ביוון והחליטה האנושות המודרנית לאמץ עולם ערכים יווני. לא את כל עולם הערכים היווני אלא נושא מסוים. יש לזה סיבות למה זה התרחש. אם אתה נותן לעם להנהיג זה אומר שההבדל בין העם לבין מה שהיו פעם ראשי העם, הולך ומטשטש. פעם רוב העם לא ידע קרוא וכתוב, רובו לא היה משכיל ולא ידע מימינו ומשמאלו כמעט בשום נושא, אז ודאי שלא יכולת לתת לו להנהיג. אבל ככל שבני אדם התפתחו ונהיו משכילים, התברר שאין הבדל גדול בין המנהיג למונהג – הוא למד בבית ספר, גם אני, הוא מבין בכלכלה אז גם אני. כיוון שההבדל בין ראשי העם לעם הלך והצטמצם אז הפרדה הפכה להיות חסרת טעם.

דמוקרטיה היא תוצאה של העובדה שאין פער בין ראשי העם לבין העם עצמו. אפשר לצייר את זה בצבע מאוד חיובי – העם עלה כיתה, הוא השתנה, נהיה משכיל ונבון יותר, אחראי ובוגר יותר. העם התרומם והוא הגיע אל אותה נקודה, אותו גובה בו נמצאים המנהיגים. מבחינה מוסרית זה כבר לא צודק שאחד יחליט לשני. אם אין לך יתרון איכותי עלי למה שתחליט עלי. זה נהיה מוסרי שהחלטה תינתן ביד העם. לכן, במובן הזה דמוקרטיה מכילה בקרבה טענה מוסרית מאוד חזקה – 'מאי חזית', הדם שלך לא אדום יותר משלי. אנחנו שווים ואין הבדל.

אבל אפשר לנסח את זה בצורה אחרת. זה לא שהעם עלה, אולי המנהיגות ירדה. יש מי שניסח את זה כך – דמוקרטיה היא כישלון המנהיגות. כבר אין מנהיגים גבוהים, עליונים, מרשימים ונערצים. ירד קרנם של כל המנהיגים. השופט הוא לא אותו שופט, והמלך הוא לא אותו מלך כמו שהיה פעם, יש ירידת הדורות ברמת המנהיגות ולכן זה לא מוסרי. יש ויכוח גדול איך לנסח את הדמוקרטיה, האם היא הצלחת העם או כישלון

¹ שיעור שנמסר בעקבות ביקור נשיא המדינה, שיכתוב פנימי לא מוגהה, כסלו תשעה

המנהיגות. וכוחים גדולים שמזעזעים עד היום את אמות הסיפים של כל חברה דמוקרטית, גם של החברה הישראלית.

יש מחיר לניסוח של הדמוקרטיה, בין אם נגיד שהעם התעלה ואין הבדל בין פתק של פרופסור, או שר בממשלה, לבין הפתק של עובד פשוט. יש בזה אמירה מאוד לא פשוטה. האמירה הלא פשוטה היא שאין בעצם לאיפה להרים את העיניים. אי אפשר להרים עיניים כלפי מעלה, להסתכל על דמויות ענק, לקבל מהם השראה, עצה, תבונה וגודל רוח. בין אם נאמר שהעם התעלה אל המנהיגים ובין אם נגיד שהמנהיגים ירדו, בכל מקרה יש בעיה גדולה – העם אינו מוצא דמויות שהוא יכול להסתכל עליהם בהערצה, בהתפעלות, דמויות שאפשר לקבל מהם גובה והשראה, דמויות בעלות רוח עליונה.

נכון שכל חברה מוכנה לומר, בוודאי יש לנו אנשי רוח, יש לנו אנשים חכמים, הרב כותב בקובץ שלישי סעיף ל"ד, שזה נאמר רק בתור מס שפתיים שבא "לקשט את החיים". מי שמחליט זה העם, העם חסר המעוף. אבל כדי שזה לא ישמע רע אז מוסיפים קישוטים, מידי פעם מביאים ציטוטים של איש גדול, זה מאוד יפה, זה מקשט. האנושות מתקשטת, "היא מראה באצבע על בחירי בניה ומתקשטת בהם". אבל בפנים, באמת, "החיים אין להם מה שמרומם אותם...יש חולשות מוסריות שהולכות ותופסות מקום ואין טיפול בהם". אין טיפול, כי מי יטפל במי? מי יורה דרך למי? היום יש אפילו בית ספר דמוקרטי – יש בו טענה מוסרית מאוד חזקה. הילדים בכיתה א' באים למחנך ואומרים לו – מי אתה שתחנך אותנו, אתה בן אדם, גם אנחנו בני אדם. מה אתה עושה בארבע אחה"צ? רואה טלוויזיה, גם אנחנו. מאיפה הזכות של מישהו לחנך. יש בזה טענה מוסרית באמת, אם אין הבדל גדול בין מחנך למתחנך, אז מה פתאום שהוא יחליט.

החברה הולכת ונפגעת ונשוטת מהעובדה שאין לה מקורות רוח עליונים, דמויות על, דמויות מופת, גבוהים גבוהים למעלה למעלה הרבה מעל העם. אנשים שהעם נושא אליהם את עיניו. העם יודע שהמשפט שהם אומרים לא נמדד במה שהעם חושב. האם החברה הדמוקרטית משקיעה בטיפוח אנשי מעלה, לא כקישוט, לא כתפאורה יפה, האם החברה הדמוקרטית רוצה עוד נביא, אדם מורם מעם, איש אלוהים, מוכיח בשער ומטיף, מייסר, ומחנך שקולו קול אלוהים ולא שווה לקולו של כל אחד ואחד?

אדרבה, "כשהזיבורית יודעת שהיא זיבורית", ולא מתגאה לומר שהיא לא זיבורית, "ומסתכלת על הקרקע העידית", ולא מורידה את הרף כי זה מה שיש, "זה יוצר השבחה". "האזן של הכלל תלוי בדבקות העליונה שידבק ההמון באצילי הרוח". שבוע שעבר העברנו ביקורת של הגר"א על החסידות, אבל עכשיו אנחנו נאזן – תנועת החסידות הבלטיה את זה שאין דמוקרטיה, דיברנו שבוע שעבר על הבעייתיות שיש בזה, זה אומר שהכול אצל הצדיק. אז נכון שלא כל הקדושה אצל הצדיק ויש קדושה בעם, אבל זה לא דמוקרטי, כי מה שהצדיק, הקדוש, העליון, אציל הרוח אומר, זה לא קול העם אלא קול הצדיק. קול העם האמיתי, קול העם שמרים את הרף, את הציפיות והדרישות – זה "שהעם דבק בטהרה באצילי הרוח זה מרחיב לו את החיים", זה מוסיף משמעות, תוכן ורוממות לחיים.

אי אפשר לעשות את זה בצורה מלאכותית. אי אפשר לומר בצורה מלאכותית שמישהו הוא מעל. צריך שבאמת יהיו אנשים גדולים וענקים, אנשים שמפתחים את עולם הרוח שלהם ברמות גבוהות, מתוך אחריות של היחיד אל הציבור. "גדולי נשמה שיש להם קשר עם החברה והם עולים למעלה למעלה ופוקחים עיניים וצופים למרחוק, ורואים את הנולד", ואנחנו הולכים אחריהם, "שרי קודש". יום יבוא, אומר הרב, והדמוקרטיה "תשים אל ליבה שהיא צריכה להידבק בגדולי עולם", לא כקישוט. עמי ארצות זקוקים לתלמיד חכם הנכבד והמורם לא רק כפוסק הלכה לעת מצוא. הנשמות של כולנו קשורות זו לזו, "אגודות זו בזו", אנחנו עוד לא יודעים עד כמה, כמה השפעה תת מודעת יש לנו אחד על השני. יש צינורות נסתרים שעוברים מנשמה לחברתה, כמה אצילות והקרנה תת מודעת יש "מבחירי האומה על העם כולו". העם כולו מוקרן מאישיותם ונסחף אחריהם בקודש, באופן מאוד לא דמוקרטי.

©

כל הזכויות שמורות

קוראים נבון - הוצאה לאור | ספרי הרב אליעזר קשת'אל |
ליצירת קשר – 0523907515 | navon.books@gmail.com | www.korim-navon.co.il

זה לא מתחיל מהעם, הקדוש העליון מושך את העם אחריו. אדרבה, האיכות של העם עולה, שכלו, עדינותו, על ידי זה שהוא מושפע מהחלק הטוב והמרומם שבאנושות. "העם טוב לו שיתאגד סביב אותם מקורות... צדיקים ישרים". "כהניך הקדושים", אנחנו אומרים בחנוכה. יש סטטוס בחברה, שליחים של העם, מורמים, קדושים. אנחנו מוקרנים מקדושתם, מוגנים על ידם ואין שיוויון זכויות בין הכהן לישראל. אדרבה, מצוות עשה דאורייתא, שקיימת גם היום, "וקידשתו", לרומם את הכהן, להדגיש את הפער בינינו לבינו, את חוסר השיוויון שבנינו, "כהניך הקדושים". הוא מקבל תרומה, אני לא, הוא מקבל עשרות מתנות כהונה ואני לא. "יורו משפטך ליעקב", הוא נכנס לפני ואני לא. ההליך המאוד לא דמוקרטי הזה שנקרא כהונה שומר על העם, מגן עליו, מרים אותו – העם נושא עיניו אל הקדושים.

זה הוכיח את עצמו בחג החנוכה אותו אנחנו חוגגים עכשיו. אבוי לנו אם העם היה מחליט. רוב העם יכול להיות שהיה מצביע אנטיכוס. רוב העם היה מצביע בעד יוון, מצביע בעד הטומאה, בעד הפסילים ועל האצטדיון במקום בית המקדש. יש הליך מופלא אלוקי של כהניך הקדושים, להציב לעם מדרגה גבוהה, עליונה, קדושה, נועזת. העם נדרש להתרומם למדרגה הזו, להתעשת, לא להנמיך את המנהיגים לגובה העם ולא לדאוג כל הזמן לטשטש את הפער בין העם למנהיגים. אחד הדברים שמגיני הדמוקרטיה מתפארים בהם זה העובדה שכל אחד אפשר לעשות עליו תחקירים ויש שיוויון לפני החוק. אבל יש הבדל גדול בין תחקיר שבא למצוא עבירה שאדם עשה, לבין תחקיר שבא רק להראות שהמנהיג הוא כמוך. זה באמת מגן על הדמוקרטיה, זה מוודא שרק העם לעולם יחליט.

יש אנשי דמוקרטיה, הוגי דעות, עיתונאים, שמלבים כל הזמן מאחורי הקלעים את הנטייה המתמדת להוכיח פעם אחר פעם שהמנהיג הוא לא מנהיג, אלא בן אדם כמוך ואפילו פחות מזה, למה? כדי שחס וחלילה לא נשכח את הדמוקרטיה, את זה שהעם מחליט. למה? כי תראה איך נראים המנהיגים. בעמדה הזו, גם כשיהיו גדולי עולם, יהיה מי שיתאמץ להקטין את דמותם. ענקי רוח, קדושים וצדיקים, יהיה מי שינסה להקטין את קומתם. אם יהיו ענקי עולם באמת, אז כבר לא העם יחליט אלא הם. לכן, צריך להנמיך את קומתם, להוציא משפטים שהם אמרו מהקשרם, לזייף את דבריהם, לפרשן אותם בצורה מסוימת והכול בשביל להשאיר את העם נמוך, ככה הוא תמיד יחליט.

זה עוול נוראי לעם, נזק לעם, להקטין דמויות תנ"כיות ודמויות של צדיקי עולם בדורנו, מתוך מחשבה שזה גורם לטובת הדמוקרטיה, זו מחשבה יונית פסולה ומזיקה. אנחנו רוצים לרומם ולהעריך, לספר על גדולי ישראל עוד ועוד סיפורים, להגדיל את הפער – מורא רבך כמורא שמים, כבוד כהן, כבוד תלמיד חכם, כבוד זקן. נכון, הקול שלו שווה יותר מהקול שלי. דעתו גדולה ואני מבטל דעתי לפניו. וכי יעלה על הדעת שבגלל הדמוקרטיה כל אנפין שווים? כולם שווים? הרשע והצדיק שווים? לפי הדמוקרטיה כן. לכולם יש אותו שיוויון ואותו קול. איך זה יכול להיות שהם שווים בהשפעה שלהם. "הדמוקרטיה תשים אל ליבה שאי אפשר להביא אושר אמיתי אל הכלל בלי דבקות טהורה באצילי הרוח", בכהניך הקדושים.

באמת, אותו חשבון בדיוק עושה הקב"ה ביחס לאנושות כולה ועם ישראל. אנחנו ממלכת כוהנים, גוי קדוש, זה לא דמוקרטי. זה לא דמוקרטי ברובד הבינלאומי. נכון. זה באמת לא דמוקרטי, אם היינו הולכים לפי הרוב, היינו משנים הרבה דברים. גוי אחד טען לפני ר' יהונתן אייבשיץ – אתם לא הולכים לפי הרוב ובתורה שלכם כתוב שצריך ללכת אחרי הרוב. אתם לא בסדר. הגויים הם הרוב ואתם צריכים להיכנע להם. זה לא דמוקרטי. אם רוב העולם יגיד משהו אנחנו נעשה אותו?! אם רוב העולם יאמר שאין לעם ישראל זכות לשבת בארצו ולהקים את מדינתו על כל חלקי ארץ ישראל המובטחת, האם זה מעניין אותנו בכלל?! אנחנו עם ה', יש לנו דברי נביא, את דברי משה וכל הנביאים אחריו. זה לא דמוקרטי.

זה מאוד מוסרי שיש ממלכת כהנים וגוי קדוש, אשרי עולם שאומה זו בתוכו. וחובתנו הלא דמוקרטית, חובתנו היא לשמר את ממלכת הכהנים מכל משמר, לוודא את ההבדלה, המעלה והייחודיות, לשמור עליה

©

כל הזכויות שמורות

קוראים נבון - הוצאה לאור | ספרי הרב אליעזר קשת'אל |
 ליצירת קשר - 0523907515 | navon.books@gmail.com | www.korim-navon.co.il

היטב כמו שהכהנים שומרים על עצמם ולא נישאים לכל אחד, ולא נטמאים, ושומרים על טהרה. יש הנהגות של כהנים בכל מיני דברים, כי יש להם אחריות אנטי דמוקרטית. כך גם עם ישראל יש לו אחריות גדולה יותר מהדמוקרטיה. אחריות על זה שיהיה לאנושות, לעולם, להיכן לשאוף, להיכן לעלות.

מגדל בבל, הזכרנו, יצר איחוד בין כולם, "שפה אחת ודברים אחדים", כולם מתקבצים. הבעיה, אומרים בחסידות איז'ביצא, זה שהם מצאו בקעה ובה העמידו את המגדל. בקעה זה מקום נמוך, מקום שמכיל את כולם ורואים את השיויון בין כולם בבקעה. זה מכנה משותף נמוך, לאיפה זה יטפס שואל הקב"ה. "הנה ימים באים", בית ה' ינשא מעל כל ההרים, "ונהרו אליו כל הגויים". דווקא הנישאות הזו, זה שלא מדובר פה על שיויון, זה לא קול העם אלא קול שמים, דווקא זה יביא ברכה.

יש משהו שהדמוקרטיה צריכה ללמוד ואת זה היא לא תקבל מיוון – הדמוקרטיה תצטרך ללמוד שיש נבואה, "נביא אקים להם מקרבך", "אליו תשמעון". יש לנו מלאכי אלוהים, גדולי נשמה, שראשם מגיע השמימה. נביא, כוהן, שופט, סמכויות על רבות, הן כולן סובבות סביב מלך, אנחנו מתפללים שיבוא מלך המשיח – הוא לא יבחר בבחירות דמוקרטיות, הוא יהיה שליח ה', "קרנו תרום", "שלח לנו מהרה בן דוד". הוא לא יבחר על ידי העם, אדרבה הוא ישפוט את העם ויריב אותו. אל דאגה, אף זכות של אף אחד לא תיפגע, אין מה לדאוג, לא יזלזלו בציבור, זה לא יפגע ברגשות של אף אחד והפרט לא ינזק. אדרבה, אנשים יתרוממו. יהיו זכויות הפרט, אבל יש דבר יותר חשוב מזכויות הפרט וזה זכות הפרט, הזוך של הפרט, השמן זית הזך. אנחנו לא נשארים בזכויות הפרט, אנחנו רוצים את זיכוכו של הפרט על ידי גדולי עולם, על ידי כוהנים וענקי רוח.

לאט לאט נתקדם לשם, אנחנו הולכים ומבינים יותר ויותר, ככל שהשנים עוברות, שעלינו לשאת עינים לשמים, להתפלל מכל הלב – שיבוא מלך המשיח, משוח בשמן על ראשו. אנחנו כואבים מאוד כל פעם שיש טישטוש, שיש בלבול בין ערכי ישראל לערכי יוון. אנחנו לא כל כך מהר שואלים ומקבלים מכל מה שיוון מייצרים, לאט לאט, יש לנו הרבה מה לאזן וללמוד, בחכמה ובתבונה, אנחנו עם אחר, עם אלוהי, עם שהקב"ה הוציא אותנו ממצרים לא בהצבעה, "כפה עליהם הר כגיגית", ויגאלנו גם בלי הצבעה, "בעל כורחכם מלככם אני".